

Intervju predsednika Predsedništva SFRJ „Vojnom delu“

Nauka u funkciji odbrane

Povodom trideset pete godine izlaženja opštevojnog teorijskog časopisa »Vojno delo«, obratili smo se predsedniku Predsedništva SFRJ drugu Miki Špiljaku s molbom da za naš časopis dâ intervju. Predsednik Špiljak se odazvao našoj molbi i 20. decembra 1983. godine primio u Palati federacije predsednika Saveta časopisa general-pukovnika Radu Sušu i glavnog i odgovornog urednika »Vojnog dela« pukovnika Miraša Stožinića. Tom prilikom je odgovorio na pitanja glavnog i odgovornog urednika.

Time »Vojno delo« nastavlja da neguje dugu i lepu tradiciju neposrednog kontakta i uzajamnog obraćanja Redakcije našeg časopisa i vrhovnog komandanta oružanih snaga. Ti kontakti su ostvarivani na tri načina: (1) objavljivanjem vojnoteorijskih radova druga Tita u »Vojnom delu«; (2) objavljivanjem radova drugih autora o Titu i njegovom vojnom delu, i (3) neposrednim obraćanjem druga Tita čitaocima i saradnicima »Vojnog dela« putem pisama i intervjuja povodom jubilarnih godišnjica časopisa.

U minule tri i po decenije »Vojno delo« je objavilo 38 Titovih teorijskih radova, što znači da se on u našem časopisu oglašavao sa svojim radovima najmanje jedanput godišnje, u proseku. Obim objavljenih radova drugih autora o Titu i njegovom delu bio je znatno veći — 110 članaka, studija i eseja u kojima se tumače Titove ideje, pogledi i stavovi vezani za vojno mišljenje i delovanje u funkciji revolucije i odbrane revolucionarnih tekovina našeg socijalističkog samoupravnog društva.

Poslednje Titovo neposredno istupanje u »Vojnom delu« bilo je pre 10 godina, povodom 25-godišnjice izlaženja časopisa. Tim povodom je našem časopisu dao veoma zapažen intervju.

»Vojno delo« želi da i posle Tita nastavi s praksom neposrednog obraćanja vrhovnom komandantu oružanih snaga povodom svojih jubileja. S tim u vezi, ovaj intervju s predsednikom Predsedništva SFRJ, koji u ime predsedništva SFRJ kao kolektivnog vrhovnog komandanta ostvaruje komandovanje oružanim snagama, znači nastavak te tradicije, kao što i celokupna naša današnja vojnoteorijska misao i praksa znače nastavljanje i kontinuirano razvijanje Titovog dela u toj izuzetno važnoj oblasti društvenog života.

S obzirom na karakter našeg časopisa i aktuelne probleme koji se javljaju u međunarodnim odnosima, a u poslednje vreme i zaoštavaju do te mere da dobijaju dramatičnu formu, činilo nam se logičnim da razgovor s drugom Predsednikom započnemo upravo o problemima koji se neposredno tiču mira i rata.

Pitanje:

Druže Predsedniče, drugi svetski rat, kao što je poznato, završio se trijumfalnom pobedom Antifašističke koalicije nad snagama rata. Odmah nakon rata, još u vreme Mirovne konferencije, pobednici su svečano proklamovali nastupanje jednog novog doba koje će karakterisati duh saradnje i univerzalnog mira. Međutim, još dok se nije ni osušilo mastilo na potsdamskim dokumentima oglasile su se ratne trube. Nastupilo je doba permanentne konfrontacije različitih intenziteta i različitih modaliteta ispoljavanja. Sada smo ušli u novu fazu tih cikličnih zaoštavanja, čini se najopasniju nakon drugog svetskog rata. Problemi rata i mira ne skidaju se s dnevnih redova međunarodnih skupova. O tome se raspravljalo i na ovogodišnjem zasedanju Generalne skupštine OUN u čijem ste radu i Vi, druže Predsedniče, sudelovali, dajući zapažen doprinos raspravi o tim problemima. Našu naučnu i širu javnost sigurno bi zanimalo da kažete kako u ovom trenutku vidite te probleme i, konkretnije, kakvi su, po Vašem mišljenju, izgledi za očuvanje svetskog mira?

Odgovor:

Kriza o kojoj govorite jeste stvarnost vremena u kojem živimo. Po svemu sudeći ona je i permanentna i sveobuhvatna i, vjerovatno, dugoročna. S tim u vezi se može govoriti o tome da je ona bitno obilježje suvremene epohe koja je prelazna u dvostrukom smislu: prvo, to je epoha prelaza od kapitalizma ka socijalizmu i, drugo, to je epoha prelaza iz 20. veoma burnog, na trenutke dramatičnog vijeka, u 21. vijek koji će imati druga svojstva i obilježja. Zbog toga se u svjetskom političkom procesu stalno mijenja raspored i odnos snaga na globalnom i regionalnom planu. Svatko od aktera u tom procesu želi da ostvari svoje ciljeve i da pribavi za sebe što

bolje pozicije za prelaz u 21. vijek. A to podrazumijeva rivalstvo, borbu, sukobe ove ili one vrste.

Period nakon drugog svjetskog rata jeste najduži period u historiji čovječanstva bez velikih ratova, ali se ne bi moglo reći da je to bio i najduži period mira za kakav su se deklarirali akteri pobjede nad fašizmom. Odsustvo velikih ratova ne može se identificirati sa stanjem mira, a još manje sa univerzalnim mirom, iz dva osnovna razloga: (1) zbog toga što je u naznačenom periodu bilo mnoštvo lokalnih i regionalnih ratova u svim dijelovima svijeta. Njihov broj i učestalost nadmašuju sve ranije historijske epohe. No, i u onim dijelovima svijeta gdje nije bilo »vrućih« ratova nije se spokojno živjelo. Živjelo se s krizom i u krizi koja je poprimala različite intenzitete — dotičući često ivičnu liniju mira i rata; (2) sadržina međunarodnih odnosa poprimala je i sve više poprima takva obilježja da je veoma teško povući liniju razgraničenja između onoga što nazivamo suradnjom i onoga što nazivamo konfrontacijom. I upravo zbog toga pojedini teoretičari međunarodnih odnosa pokušavaju da označe to neodređeno stanje novim sintagmama »kontrolirana suradnja« i »kontrolirana konfrontacija«. Ako prihvatimo te termine kao najopćenitije oznake variranja permanentne krize u kojoj svijet živi sve vrijeme nakon drugog svjetskog rata, ostaje činjenica da je kriza bitno obilježje međunarodnih odnosa nakon drugog svjetskog rata s jasno izraženom tendencijom njenog nastavljanja u doglednoj budućnosti. Sastavni dio, ako ne i bitnu sadržinu te krize, čine vojne i nevojne akcije i aktivnosti koje nazivamo specijalnim ratom. Ta vrsta ratovanja na posredan način je globalna pojava. Ako se tome doda mnoštvo lokalnih i regionalnih oružanih sukoba, dobija se prava slika faktičkog stanja međunarodnih odnosa. To stanje je takvo da je neke tvorce strategije na Zapadu navelo na pomisao kako je treći svjetski rat već odavno otpočeo.

Aktuelnu situaciju karakterizira trend novog opasnog zaoštavanja koje može imati različite ishode: novo smirivanje u smislu kontroliranog djelovanja aktera globalne politike i strategije na međunarodnoj sceni u težnji da izbjegnu neposrednu oružanu konfrontaciju ili eskaliranje zaoštavanja do te mjere kada postoji sve manja mogućnost kontroliranja krize i ponašanja aktera u igri na zategnutoj niti koja dijeli svijet, ne više samo od stanja relativnog mira i rata, već i od opstanka i kataklizme ljudskog roda. Ova druga solucija bi bila ne samo loša perspektiva mira, već i mračna perspektiva čovjeka i svijeta, sumrak ljudske historije. Ne vjerujem u takav epilog, jer vjerujem u razboritost ljudi koji su nepos-

redni činioci suvremenog svjetskog političkog procesa i vjerujem u napredne miroljubive snage u svijetu koje su brojnije i moralno premoćnije od snaga rata, mada ove druge raspolažu ogromnim kapacitetima sredstava destrukcije.

Odgovarajući direktnije na vaše pitanje o tome kakve su perspektive svjetskog mira, mogu da kažem da sam, usprkos svemu, optimista, da vjerujem u mogućnost očuvanja svjetskog mira, bolje reći mogućnosti spriječavanja svjetskog rata koji bi značio katastrofu i kraj ljudske civilizacije. Za to se treba odlučno boriti, a uvjeti za tu borbu postoje, jer većina vlada i brojni pokreti za mir aktivno rade protiv zaoštavanja i rata. Drugo je, međutim, pitanje kakvi će biti i kakav je mogućan kvalitet svjetskog mira u konstelaciji suvremenih međunarodnih odnosa. Svakako, neće to biti mir za sve, i neće to biti mir podjednakog kvaliteta za sve one koji će ostati izvan »vrućeg« rata, jer pojam rata se proširuje, a pojam mira, kao što je već rečeno, znatno sužava, a oba se veoma, veoma relativiziraju.

Pitanje:

Ohrabruje Vaš umereni optimizam u pogledu svetskog mira. Ali, ponekad se čini da nema dovoljno jakih argumenata da se potpuno odbace i druge alternative. Koji su to činioci, druže Predsedniče, na kojima zasnivate takav Vaš pogled?

Odgovor:

Nije to nikakav apriorni i utopijski altruizam niti pacifizam građanskog tipa. Ljudi su odvajkada osuđivali rat kao najdrastičniji oblik društvenih sukoba i kao nešto najstrašnije. Ipak, ratovi su se vodili. Može se čak reći da se više ratovalo nego što se živjelo u miru i spokojstvu kroz sve minule historijske epohe. No, za razliku od ranijih historijskih epoha, u naše vrijeme čovjek je ovladao prirodnim silama do te mjere da je došao u posjed takve i tolike moći da bi, upotrijebivši ih radi destrukcije, neizbježno negirao sebe kao ljudsko biće. Rat je u suštini negacija suprotne strane. U novom, eventualnom nuklearnom ratu bilo bi to negiranje obiju strana, u stvari, negiranje svega što je čovjek stvorio i što jeste čovjek. A to bi bio apsurd — kraj ljudske historije. Kad je riječ o novim oblicima moći kao sredstava za destruktivno djelovanje misli se, prije svega, na moć raketno-nuklearnog oružja koje je, bar što se tiče sredstava ratne tehnike, nešto što čovječanstvo nikada ranije nije posjedovalo i što nije dosad upotrijebljeno u ratu sem u ograničenom obimu u slučaju Hirošime i Nagasakija. Ali, i to ogra-

ničeno iskustvo i spoznaja do koje se došlo eksperimentalnim putem dovoljni su da se sa izvjesnošću može tvrditi da više ne postoje problemi u tehnologiji rata vezani za radijus dejstva tih oružja, preciznost pogađanja ciljeva, a u vezi sa kosmičkom i optoelektronskom tehnikom ni problemi identificiranja ciljeva.

Pokazalo se, međutim, da je to dostignuće ratne tehnike otvorilo neke nove suprotnosti koje stvaraju nova ograničenja, koja nisu više fizička, već etičko-racionalna. Čemu takav rat ako se iz njega ne može imati nikakva dobit, već samo, i to neizbježno, obostrana i neprocjenjiva šteta, pa i opstanak ljudske vrste. To bi bio rat bez svrhe, nešto nalik na slijepu prirodnu stihiju lišenu svega racionalnog.

Neko može reći, dobro, pa bilo je i ranije pogrešnih procjena i odluka, što to ne bi bilo moguće i danas. Radi se o kvalitativno novoj situaciji. Nema takvih nezalica danas koje unaprijed ne znaju da u općem termonuklearnom ratu ne bi bilo ni pobjednika ni pobijeđenih. Nuklearni rat bi bio, kako je drug Tito upozoravao još krajem pedesetih godina, rat općeg poraza i ponajprije onih koji raspolažu tim moćnim oružjem.

Prema tome, potezanje za nuklearni obarač ne bi bilo rezultat pogrešnih procjena i pogrešnih odluka, kakvih je dosta bilo u historiji ratova, već potpuno iracionalan, samoubilački akt. Ako bismo, ne isključujući slučaj i mogućnost tehničke greške, vjerovali u to da bi subjekti koji odlučuju o ratu i miru svjesno donijeli takvu odluku, to bi nas navelo da počnemo vjerovati u one ne-naučne teorije koje govore o tome da čovjek nosi u sebi kob samo-uništavanja. Mi, naravno, u to ne vjerujemo. Želimo da vjerujemo u razboritost i realističnost odgovornih ljudi koji snose odgovornost za sudbinu čovječanstva. Njihova odgovornost je srazmjerna snazi kojom raspolažu.

Pitanje:

Kako, onda, tumačite one teze koje se javno zagovaraju u nekim vojnim krugovima o mogućnosti vođenja nuklearnog rata s izgledima da se pobjedi u takvom ratu?

Odgovor:

To su čiste spekulacije koje imaju druge svrhe. Zagovornici tih teza dobro znaju da je nemogućna pobjeda u takvom ratu bez nekog novog spektakularnog prodora u tehničko-tehnološkoj oblasti koji bi garantirao odlučujuću premoć jedne strane bilo u ofanzivnoj bilo u defanzivnoj komponenti tog oružja. To bi, svakako, mo-

ralo biti neko novo revolucionarno tehničko-tehnološko otkriće. Naravno, takva otkrića, u principu, nisu nemogućna, ali je mogućnost održanja monopola nad njima u današnjem svijetu, praktički neostvarljiva. U tehničko-tehnološkom razvoju očividno vlada izvjestan paralelizam sa zanemarljivim vremenskim intervalima u smislu uspostavljanja balansa.

Pitanje:

Ako se za trenutak spustimo sa globalnog na regionalni nivo, zapazićemo da se i u toj ravni lansiraju neke nove teze. A to je, pre svega, teza o mogućnosti ograničavanja nuklearnog rata u Evropi i na području Bliskog istoka. S tim u vezi je i situacija stvorena povodom postavljanja novih evrora-keta. Šta Vi mislite o tome?

Odgovor:

Što se tiče teza o mogućnosti ograničavanja nuklearnog rata u prostornom, vremenskom i nekom drugom smislu, posebno na prostoru Evrope, te teorije stoje na još klimavijim nogama. Te i takve teorije gube iz vida jednu od osnovnih zakonomjernosti rata, o kojoj je još Klauzevic govorio, a to je tendencija proširenja ratnog sukoba do krajnosti. Tu zakonomjernost čovječanstvo je dobro, na očigledan način, spoznalo u dva minula svjetska rata. Kad jedanput rat otpočne on se dalje razvija po unutrašnjim zakonima oružane borbe. Tu vlada logika nadmoći snaga i sredstava. Osim toga, u oružanoj borbi djeluju i neki elementi stihijnosti i slučajnost izvjesnih događanja, nešto slično kao u stihiji velikih požara.

Ako je nuklearno oružje tako moćno, kao što jeste, mudrost nalaže da se ono ne poteže olako. S obzirom na njegove karakteristike, vrijeme kao faktor rata u suvremenim uvjetima, posebno u vezi s novim efikasnijim oružjima i novim lokacijama tog oružja, dobija najveći značaj. U strategiji i taktici svaka od sukobljenih strana teži za tim da se što više skрати kritično vrijeme reagiranja protivničke strane kako bi to reagiranje bilo bez efekta. Upravo je to ono što može biti veoma opasno s gledišta donošenja razumnih odluka. Naime, u oskudici vremena za trezveno promišljanje, moguće je da prevladaju stihijski i refleksni elementi u odlučivanju. Na faktoru brzine udara i mogućnosti presretanja uzvratnog udara grade se ofanzivne koncepcije dobijanja prve bitke kao odlučujuće za ishod rata, pri čemu se opet gubi iz vida paralelizam i reciprocitet u razvoju ratne tehnike i ratne vještine. Ako ne bi bilo tog reciprociteta, sigurno bi se aktuelizirale stare teorije o preventivnom ratu, a to bi bilo veoma opasno za svjetski mir.

U svakom slučaju, instaliranje novih raketa u Evropi produbilo je nepovjerenje između velikih sila i stvorilo veliku napetost na starom kontinentu. Narodi Evrope sve više osjećaju da objektivno postaju zatočenici nuklearne strategije supersila. To se najviše tiče onih zemalja na čijem teritoriju se montiraju te rakete, ali ni ostale zemlje, pa i naša, ne mogu ostati ravnodušne. Mir je nedjeljiv u svjetskim razmjerama, a pogotovu u užim regionima. Nikad se ne zna, kako bi rekao Hemingvej, za kim zvona zvone. Nama ne može biti svejedno što se oko naše zemlje montiraju tako opasna oružja čije se putanje ukrštaju iznad naših glava, pogotovu kad znamo da ta oružja u nekoj mogućnoj konstelaciji svjetske vojno-političke situacije mogu biti usmjerene i na ciljeve u našoj zemlji. Zato smo veoma zainteresirani da se ostvari ideja o denuklearizaciji Balkana, koja pridobija sve više pristalica.

Pitanje:

Ako stvari tako stoje s nuklearnom strategijom, čime se objašnjava stalno intenziviranje trke u naoružavanju, i to ponajviše u nuklearnoj komponenti?

Odgovor:

Razlozi su mnogobrojni. Prvi je razlog u sveopćoj svjetskoj krizi, kao izraz mnogobrojnih suprotnosti suvremenog svijeta. Ne želim o njima govoriti, jer su one dobro poznate. Zna se da su one višestruko sadržane u blokovskim suprotnostima i podjelama. Drugi razlog je u proizvodnji sredstava rata koja, kao i proizvodnja sredstava rada, podležu zakonima proširene reprodukcije motivirane profitima.

Kada država kao organizator proizvodnje ima kao glavni cilj profit, ona onda nastoji da uveća svoju moć kako bi taj profit i ostvarila. To je osnovna karakteristika svakog oblika etatističke organizacije bez obzira na ideološku sadržinu. Sila je jedan od glavnih kriterija kojim se služe u međunarodnim odnosima. To je ono što nazivamo politika sa pozicija sile. U nadmetanju velikih sila u pogledu moći države koja se mjeri, između ostalog, i veličinom sfera utjecaja, vojna sila dobija primarni značaj. Otuda se ona neprekidno uvećava, i to simetrično, što u krajnjoj liniji ima za posljedicu iste efekte — trošenje ogromnih materijalno-financijskih sredstava i stalne ekspanzionističke težnje za osvajanjem novih sfera utjecaja. To najbolje ilustrira stalna tendencija porasta vojnih budžeta, koji su već dostigli astronomske veličine. U toj činjenici otkriva se i druga svrha tog nadmetanja u naoružavanju — nametanje pro-

tivničkoj strani troškova za naoružanje do mjere koja za nju postaje prekomjerno opterećenje, a sve to dobija značenje strategije iscrpljivanja. Ali, ono što je u svemu tome najgore jeste to što se takvo ponašanje nameće i malim, nedovoljno razvijenim zemljama, podjednako onima što su u blokovima i onima izvan njih.

Druga bitna politička svrha trke u naoružavanju može biti internog (unutarblokovskog) karaktera. Tendencije slabljenja kohezioničkih veza unutar blokova pokušavaju se spriječiti isticanjem u prvi plan opće, zajedničke opasnosti. S tim u vezi karakteristično je ponovno oživljavanje hajke protiv »crvene opasnosti« koja kruži Evropom i svijetom, što podsjeća na vrijeme Dalsa i Makartija. Oživljavanje i radikaliziranje antikomunizma ima i drugi smisao: da prikrije ili potisne u drugi plan protivrječnosti monopolnog kapitalizma koje su mu imanentne i koje su, kako se zna, izazvale dva svjetska rata. Te suprotnosti se aktuelno ispoljavaju u ekonomskoj sferi tako da ta konkurentska borba dobija razmjere pravog ekonomskog rata. To, naravno, ne može ostati bez utjecaja na političke odnose. Pojedini centri moći se već počinju osamostaljavati i djelovati suglasno vlastitim nacionalnim interesima.

S tom tendencijom usko je povezana i jedna druga — tendencija širenja nuklearnog kluba. Cijeni se da bi do kraja ovog vijeka moglo doći u posjed nuklearnog oružja još oko dvadesetak zemalja. To će imati mnogostruke posljedice na odnose u međunarodnoj zajednici. S jedne strane, to će utjecati na daljnji proces diversifikacije vojne sile, a s druge strane, bit će otežano držanje pod kontrolom tog opasnog oružja.

Jedini način da se preduprije sve moguće negativne posljedice trke u naoružavanju jeste da se uklone politički uzroci tog fenomena, tj. da se ozbiljno pristupi najprije pregovorima o ograničenju strateškog oružja i oružja srednjeg dometa, a potom općem razoružanju. Pri tome treba imati na umu i činjenicu da razvoj vojne tehnike i tehnologije ima i svoje unutarnje zakonomjernosti. Riječ je o nadmetanju oružja napada i oružja obrane, u nadmetanju koje traje otkako se vode ratovi. U naše vrijeme ta utakmica postaje sveobuhvatnija i dobija veliko ubrzanje, tako da se proces zastarijevanja sve skupljih oružja skraćuje i svodi na svega nekoliko godina. Taj proces dobija takve razmjere i takav intenzitet da ga neki označavaju i kao svojevrsan rat oružja koja se međusobno ne uništavaju, već deklasiraju.

Težnja da se ostvari idealna ravnoteža u jednom i drugom vidu nadmetanja je praktički neostvariva — objektivno — jer svako novo modernije sredstvo izaziva potrebu za novim još modernijim sred-

stvom i protivsredstvom, i subjektivno — jer svaka strana u trci teži da ostvari nadmoć. U tom začaranom krugu, kojem nema kraja, bez svjesne akcije subjektivnih faktora, gomilaju se stokovi oružja i stalno povećavaju njegova razorna svojstva, što može imati za posljedicu, u krajnjoj konsekvenciji, izmicanje tih procesa ispod čovjekove kontrole i njegovo zarobljavanje proizvodima vlastitog uma i vlastite proizvodne prakse. U svemu tome određenu ulogu imaju i iracionalni momenti u ponašanju čovjeka (vjerski, nacionalni, ideološki fanatizam i razni drugi fetiši).

Pitanje:

Vojnostrategijski odnosi koji vladaju na globalnom planu, posebno na području nuklearne strategije, na prvi pogled izgledaju protivurečni: podstiču i intenziviraju trku u naoružavanju radi ostvarenja efekata »nadubijanja« i u isto vreme, upravo zbog tih efekata, deluju kao limitirajući činioci opšteg termonuklearnog rata. Kako se, druže Predsedniče, ti odnosi odražavaju na bezbednost malih i srednjih zemalja, među koje spada i naša?

Odgovor:

Već sam rekao da je nakon drugog svjetskog rata u pojedinim regionima svijeta vođeno mnoštvo ograničenih ratova konvencionalno-partizanskog tipa. Mnogi se i sada vode. Zaoštravanje u odnosima supersila treba, između ostalog, da stvori atmosferu u kojoj je moguće intenziviranje primjene vojne sile ograničenih razmjera. Time se želi spriječiti novi talas svjetske antikolonijalne revolucije.

Naime, proces dekolonizacije je praktički završen. Pokušaji imperijalističkih snaga da vojnom silom zaustave ili uspore taj historijski proces, što je bilo izraženo naročito u šezdesetim godinama, nisu uspjeli. Onda su imperijalističke sile primijenile novu strategiju, zasnovanu na posrednoj upotrebi vojne sile i direktnoj upotrebi ekonomske, finansijske, naučne i tehničko-tehnološke moći. To su sredstva specijalnog rata. A cilj je bio i ostaje uspostavljanje novih oblika dominacije i potčinjavanja, tj. neokolonijalizma kao preobraženog oblika kolonijalizma. Tako se pljačkanje prirodnih bogatstava i korišćenje jeftine radne snage zemalja u razvoju, putem ekspanzije kapitala i transfera tehnologije, ne samo nastavlja, već još više intenzivira. Tim zemljama je nametnut zavisani razvoj, što je dovelo do njihove prezaduženosti tako da ukupni dugovi zemalja u razvoju danas dostižu cifru od oko 700 milijardi dolara. Mnoge novoundustrijske zemlje, čak i one koje raspolažu velikim količinama nafte, kao što su, na primjer, Meksiko i Venecuela, grcaju u dugovima i

nalaze se pred gotovo nerešivim ekonomskim problemima. Tako se ova ekonomska strategija, sračunata na držanju u zavisnosti čitavog nerazvijenog, a u izvjesnoj mjeri i razvijenog svijeta, u krajnjoj konsekvenciji, pokazuje kontraproduktivnom s gledišta ciljeva globalne politike i strategije, jer stvarno stanje prijeti da dovede do sloma čitavog međunarodnog monetarnog sistema. Posljedice toga nije teško pretpostaviti. Zbog toga se imperijalističke snage ponovno vraćaju vojnoj strategiji kako bi vojnim pritiscima, intervencijama i direktnim angažiranjem u lokalnim ratovima spriječile taj proces i otupile oštricu borbe pokreta nesvrstavanja za radikalne promjene međunarodnog ekonomskog sistema.

U konstelaciji tih i takvih odnosa u međunarodnoj zajednici povećava se opasnost za bezbjednost svih zemalja, pa i naše. Vojno-strategijski položaj naše zemlje, dugoročno gledano, zavisit će od daljnjih kretanja u Evropi, razvoja krize na Bliskom istoku i odnosa na Balkanu, osobito u vezi sa kontroverznim položajem i djelovanjem Albanije. Sve to moramo neprekidno imati na umu i aktivno djelovati u pravcu smirivanja situacije i iznalaženja miroljubivih rješenja za sve međunarodne probleme. Okvir tog našeg djelovanja na spoljnjem planu ostaje isti — pokret i politika nesvrstavanja i razvijanje ravnopravne i plodne suradnje sa svim zemljama i progresivnim pokretima u svijetu, posebno razvijanje dobrih odnosa sa svim susjednim zemljama.

Pitanje:

Ove godine smo obeležili nekoliko značajnih jubileja. Mislimo na 165-godišnjicu rođenja i 100-godišnjicu smrti Karla Marksa, na 40-godišnjicu naših velikih bitaka na Neretvi i Sutjesci i na 40-godišnjicu Drugog zasjedanja AVNOJ-a. To su bile prilike ne samo za podsećanja, već i za promišljanja tih istorijskih događaja, težeći da utvrdimo temelje, genezu i kontinuitet revolucionarnog vojnog mišljenja i delovanja u nas. Da li biste hteli, druže Predsedniče, da ukažete na neke činjenice i iskustva u vezi s tim događajima iz naše bliže prošlosti koja mogu biti značajna za daljnji razvoj naše vojne nauke i odbrambene prakse?

Odgovor:

Mada nisam imao mogućnosti da se neposredno uključim u rasprave na svim tim naučnim skupovima koje ste ove godine organizirali, posebno vi, drugovi iz Armije, ja sam pokušavao da ih pratim i da se informiram o njihovoj sadržini. Smatram da je to dobar način da produbljenije izučavamo naše bogato revolucionarno isku-

stvo, da ga uopćimo, marksistički naučno utemeljimo i prilagodimo našim suvremenim potrebama. Ta iskustva su od ogromnog značaja. Drug Tito je u intervjuu vašem časopisu 1973. godine rekao da koncepcija općenarodne obrane i društvene samozaštite nije ništa drugo nego stvaralačka primjena iskustava iz našeg NOR-a i revolucije u suvremenim uvjetima. U tom iskazu izražen je i kontinuitet te koncepcije koju je Tito stvorio u ratu i razvijao nakon rata.

Dobro je to što izučavanje naše koncepcije općenarodne obrane i društvene samozaštite povezuje sa izvornim marksističkim stavovima i pogledima na pitanja rata i mira i na pitanja vojnog organiziranja socijalističkog društva. Naša koncepcija općenarodne obrane i društvene samozaštite je konkretno-historijski oblik realiziranja Marksove ideje o naoružanom narodu i objektivno znači dalje obogaćivanje i razvijanje te ideje i njene realizacije u praksi.

S obzirom na specifičnosti društveno-historijskih uvjeta u kojima smo vodili narodnooslobodilački rat i revoluciju, drug Tito je, ostajući na tragu revolucionarnog marksizma, teorijski formulirao i u praksi ostvario autentičan koncept socijalističke revolucije. Iz toga je logično proistekao i osoben koncept stvaranja revolucionarne armije i revolucionarne ratne vještine. Taj koncept se zasniva na osnovnoj premisi masovnog učešća svih radnih ljudi i građana i svih naših naroda i narodnosti u revolucionarnoj i oslobodilačkoj borbi i obrani tekovina revolucije, kao subjekata te borbe, kao neposrednih stvaralaca svoje historije, motiviranih vlastitim historijskim interesima. U Titovoj revolucionarnoj vojnoj misli i djelovanju došao je do punog izraza ljudski subjektivitet kao odlučujući faktor rata i oružane borbe. To je u punoj suglasnosti s marksističkom antropološkom filozofijom i s marksističkim pogledima i stavovima u teoriji revolucije i u sklopu toga u vojnoj teoriji.

Ta koncepcija, koja je u praksi pokazala svoju djelotvornost, jeste jedno od velikih Titovih ostvarenja koje nam je ostavio u naslijeđe i koje moramo čuvati i dalje svestrano razvijati. Vi to, u Armiji, kako sam već rekao, činite na najbolji način, i tako treba nastaviti.

Naučne rasprave o velikim bitkama na našem ratištu, koje su označile strategijsku prekretnicu u narodnooslobodilačkom ratu, pokazale su još jednom usku povezanost stvaranja i djelovanja revolucionarne armije i konstituiranja revolucionarne narodne vlasti. Narodnooslobodilačka vojska i partizanski odredi Jugoslavije su, svojom borbom i velikim pobjedama tokom čitavog rata, stvarali preduvjete za izgradnju narodne revolucionarne vlasti — od narodnooslo-

bodilačkih odbora do AVNOJ-a i nove Demokratske Federativne Jugoslavije. Kada se te korelativne veze dublje analiziraju, pada u oči, između ostalog, i vremensko koincidiranje u fazama razvoja Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije i narodne vlasti. Stvaranje Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije kao regularne vojske, sposobne za vođenje »operacija višeg stila«, kako je Tito govorio, pretходило je Drugom zasjedanju AVNOJ-a. Drugim riječima, ona je stvarala uvjete da se konstituiraju AVNOJ, kao najviše zakonodavno tijelo i obrazuje Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije, kao izvršni organ AVNOJ-a sa značajem privremene narodne vlasti, usprkos kontroverznom utjecaju saveznika i općoj političkoj i vojnoj situaciji na našem i drugim svjetskim ratištima.

Taj čin značio je praktično ostvarenje ciljeva i težnji naših naroda i narodnosti i svih radnih slojeva u zemlji, koji su ih i motivirali dvostruko i višestruko da se bore u najtežim mogućim uvjetima koji se mogu zamisliti, i da u toj borbi pokažu masovni heroizam i nadmoćnu moralnu snagu nad svim svojim neprijateljima.

Avnojevski principi federalizma, jedinstva Jugoslavije, kao zajednice ravnopravnih naroda i narodnosti, te sadržina revolucionarnih procesa na principima socijalističkog samoupravljanja, a napose sadržina Titove parole bratstva i jedinstva, i danas, kao i juče, motiviraju sve naše radne ljude i građane, sve naše narode i narodnosti da se uključe na organiziran način u pripreme naše zemlje za obranu i da istraju u borbi za njenu nezavisnost, teritorijalni integritet i ustavni poredak. U tom pokretu općenarodne obrane (on i kvantitativno i kvalitativno nadilazi granice svakog velikog sistema), Jugoslavenska narodna armija, bez sumnje, čini kičmu sistema općenarodne obrane na koju se naslanjaju svi drugi elementi sistema i obrambenih struktura društva.

Njen zadatak je da, zajedno sa Teritorijalnom obranom i svim drugim obrambenim strukturama, na isti način kao što je to činila Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije u ratu, bude garant naše bezbjednosti, integriteta, teritorijalne cjelovitosti i neometanog razvoja našeg socijalističkog samoupravnog jugoslovenskog društva. Drugim riječima, naša armija treba i mora da bude uzdanica svih naših naroda i narodnosti, kako je to rekao drug Tito u svom posljednjem obraćanju predstavnicima JNA, decembra 1979. godine, u Karađorđevu. Ona mora da razvija svoju ratnu vještinu na bazi svoje revolucionarne prošlosti i na bazi naučno-tehničkog progressa.

Njena ratna vještina mora ostati, kao što je uvijek bila, vojni izraz naše revolucije koja teče, jer samo kao takva — revolucionarna

ratna vještina — može biti nadmoćna nad ratnom vještinom svakog potencijalnog protivnika.

Zbog svega toga nema i ne može biti nikakvih nedoumica u pogledu njenog daljeg razvoja, uloge i jačanja, kako bi, suglasno suvremenim uvjetima i zahtjevima suvremenog rata, mogla da efikasno ostvari svoju funkciju, naročito u početnom periodu rata, kada treba da stvori neophodne preduvjete za mobilizaciju i aktiviranje svih ljudskih potencijala i materijalnih resursa u jedinstvenom frontu općenarodne obrane. To podrazumijeva, između ostalog, njeno stalno moderniziranje u skladu sa potrebama i mogućnostima našeg društva, za što naši radni ljudi, kako je drug Tito često isticao, nikada nisu žalili da odvajaju potrebna materijalna sredstva, pa i onda kada su ona na drugim mjestima i za druge potrebe nedostajala.

To podrazumijeva, također, efikasno rukovođenje i komandovanje oružanim snagama — Jugoslavenskom narodnom armijom i Teritorijalnom obranom — kao organizacijskim oblicima naoružanog naroda.

U skladu sa širim procesima podruštvljavanja svih društvenih funkcija, razvija se paralelno i proces podruštvljavanja obrane kao jedne od vitalnih funkcija našeg političkog sistema socijalističkog samoupravljanja. Taj proces treba neprekidno podsticati i intenzivirati, pri čemu se ne smije dopustiti pojednostavljeno tumačenje tog opredjeljenja koje bi dovelo u pitanje svojstva imanentna vojnoj organizaciji i neka optimalna rješenja u domenu organizacije i upotrebe oružanih snaga.

Razne devijantne pojave u društvu, koje se manifestiraju na različite načine — od birokratskog centralizma do birokratskog separatizma, građanskog liberalizma, nacionalizma, iredentizma i raznih oblika kontrarevolucionarnog djelovanja, nemaju, a ni ubuduće ne smiju imati odraza na naše oružane snage. One treba i dalje da djeluju kao stabilizirajući faktor našeg društva, koji povećava i učvršćuje njegovu homogenost. Takva njihova uloga proizlazi iz njihovog narodnog i revolucionarnog karaktera i činjenice da naše oružane snage obezbjeđuju svojim postojanjem i djelovanjem najviši zajednički interes svih naših naroda i narodnosti, svih radnih ljudi i građana — obrambeni interes.

Pitanje:

Na kraju, druže Predsedniče, zamolili bismo Vas da kažete nešto o zadacima vojne publicistike u daljem razvoju teorije i prakse opštenarodne odbrane i društvene samozastite.

Odgovor:

S tim u vezi ne bih imao da kažem nešto više od onoga što je za vojnu publicistiku rekao i stavio joj u zadatak drug Tito u navedenom intervjuu, povodom 25-godišnjice »Vojnog dela«, sem možda, da dodam i to, da vojna publicistika treba još intenzivnije da prati sve promjene u društvenom razvoju, vojnoj teoriji, doktrinama i razvoju ratne tehnike u svijetu, kako u znanju ne bismo zaostajali iza drugih, ako ih već objektivno ne možemo pratiti ukorak na tehnološkom planu. Promjene u svim tim oblastima su veoma brze i mi moramo biti spremni da se brzo prilagođavamo i brzo reagiramo.

Uloga »Vojnog dela« u razvoju teorije općenarodne obrane i društvene samozaštite, posebno naše ratne vještine, kao kvalitativno novog tipa ratne vještine, velika je. No, u tome treba da se angažiraju i sva druga stručna i teorijska glasila u JNA i društvu, naravno, svako od njih sa stanovišta odgovarajuće naučne oblasti.